

Prof. dr hab. Bernadetta Izydorczyk
Instytut Psychologii
Uniwersytet Jagielloński
Kraków

Kraków, 15.12. 2023 r.

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Recenzja rozprawy doktorskiej

mgr Wojciech Błazek

**Profile rozwoju osobowościowego i społeczno-moralnego wśród młodzieży
niedostosowanej społecznie**

Profiles of personality and socio-moral development among socially
maladjusted youth

Promotor: dr hab. Paweł Jurek, prof. uczelni

Promotor pomocniczy: dr Urszula Sajewicz-Radtke
Gdańsk

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

Przedłożona mi do recenzji rozprawa doktorska mgr Wojciecha Błazka stanowi interesujące dzieło, w którym jego Autor poddaje naukowemu rozważaniu profile rozwoju osobowościowego i społeczno-moralnego wśród młodzieży niedostosowanej społecznie oraz proces oszacowania ryzyka wystąpienia zachowań antyspołecznych i doświadczania przemocy u osób w poszczególnych diagnozowanych profilach.

Z naukowej perspektywy już na początku wskazuję na poprawne i logiczne przedstawienie interesujących, wieloaspektowych, merytorycznych treści dotyczących aspektów psychologii rozwojowej, a szczególnie rozwoju osobowościowego i społeczno-moralnego wśród młodzieży niedostosowanej społecznie.

Dysertacja doktorska zawiera prawidłowo (kompletnie) opracowany spis treści, który pokazuje Czytelnikowi porządnie uporządkowane, spójne, logiczne uzasadnienie teoretyczne, wielowątkowej tematyki z obszaru psychologii rozwojowej, wychowawczej i psychologii zdrowia.

Praca liczy 185 strony, z czego na 33 stronach Doktorant prezentuje dobrze dobrany do tematyki pracy, a także: streszczenie w j. polskim i angielskim oraz w części końcowej spis cytowanej bogatej literatury (polsko i anglojęzycznej).

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

Tytuł pracy w pełni odpowiada treściom w niej zawartym. Czytelnik może się spodziewać czego dysertacja dotyczy i jaki będzie jej zakres tematyczny. Dysertacja napisana jest poprawnym, stylistycznym językiem polskim, dobrze przygotowana edytorsko w oparciu o styl APA obowiązujący w dziedzinie psychologia. Rozprawa doktorska została zredagowana w sposób typowy dla prac o charakterze empirycznym – część teoretyczna, metodologiczna oraz empiryczna. Praca liczy 6 rozdziałów. W mojej ocenie została w pełni zachowana logika prezentacji treści ,co znajduje odzwierciedlenie także w prezentowanej kolejności tematyki rozdziałów. Każdy z rozdziałów posiada uporządkowany układ podrozdziałów , dostosowany do logicznego toku prezentowanych treści teoretycznych ,a następnie empirycznych. Część teoretyczną stanowią rozdziały 1 i 2. W rozdziale 1 Doktorant prezentuje w sposób logicznie opracowany definicje, kluczowe objawy, klasyfikacje i kryteria diagnostyczne niedostosowania społecznego u młodzieży. Natomiast rozdział 2 zawiera dobrze dobrane merytorycznie treści dotyczące charakterystyki wieloaspektowych (biologicznych, rodzinnych i psychospołecznych) uwarunkowań niedostosowania społecznego. Autor poddaje naukowej refleksji tematykę roli poczucia winy, wstydu w procesie socjalizacji, wskazuje także na dyspozycyjne i funkcjonalne uwarunkowania niedostosowania społecznego. Doktorant opisując teoretyczne podłoże zmiennych psychologicznych w oparciu o literaturę ,wskazuje i uzasadnia wielowymiarowe podejście do badania uwarunkowań niedostosowania społecznego. Rozdziały 1 i 2 (część teoretyczna) są bardzo obszerne ale też stanowią rzetelnie opracowane kompendium wiedzy naukowej na temat psychologii osobowościowych i społecznych i uwarunkowań funkcjonowania wśród młodzieży niedostosowanej społecznie, co stanowiło rzetelną podstawą do konstrukcji modelu badawczego, jego zmiennych i ich operacjonalizacji.

W rozdziale 3 i 4 Doktorant podejmuje tematykę metodologii badania własnego, a w nim cel i hipotezy, dokonuje operacjonalizacji zmiennych; opisuje model badawczy, a badania planuje w modelu korelacyjnym o charakterze eksploracyjnym. Cele badania do dysertacji doktorskiej skupiły się na poszukiwaniu i identyfikowaniu profili rozwoju osobowościowego i społeczno-moralnego wśród młodzieży niedostosowanej społecznie (zadanie badawcze nr 1), a także na

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

oszacowaniu ryzyka wystąpienia zachowań antyspołecznych i doświadczenia przemocy u osób zaklasyfikowanych do każdego z wyodrębnionych profili (zadanie badawcze nr 2).

Postawione cele badawcze obejmowały analizę czynników wpływających na pojawianie się problemów emocjonalnych lub behawioralnych u młodzieży objętej opieką instytucjonalną. Uwzględniono regulacyjną rolę mechanizmu poczucia winy oraz technik neutralizacji. W analizie ryzyka wystąpienia zachowań antyspołecznych w badanej grupie celem było również uwzględnienie wybranych zmiennych demograficznych i socjologicznych.

Komentarz (1)

Nie odnalazłam w treściach dysertacji doktorskiej informacji na temat uzyskanej zgody komisji etyki badań naukowych na prowadzenie opisywanych badań własnych. Dobre praktyki wskazują, celem przejrzystości oraz naukowego porządku „uzyskać taką zgodę oraz coraz częściej dokonać prerejestracji danych np. w Clinical Trials. Czy takie czynności były wykonane?

W związku z prezentacją celu badania chciałabym również poprosić o wyjaśnienie cytowanych w rozdz.3 sformułowań Doktoranta „..”w ramach niniejszej rozprawy doktorskiej badania miały na celu rozwiązanie problemu naukowego, polegającego na zidentyfikowaniu profili rozwoju osobowościowego”(str.85)

Na jakiej podstawie Doktorant twierdzi, że cel polegał na „rozwiązaniu problemu naukowego”? Rozumiem, że to raczej mało fortunne „ogólnikowe sformułowanie językowe albowiem trudno moim zdaniem rozwiązać problem naukowy w oparciu o jednorazowe, poprzeczne badania, jak i w oparciu o analizy niewielkiej populacji badanych. Podobnie, zastanawiające są, w pojawiające się w treściach dysertacji sformułowania, w których Doktorant deklaruje, że bada wpływ (str.87 i kolejne).

Zastosowane analizy statystyczne (klasterowa i regresja logistyczna) nie są ukierunkowane na badanie wpływu.

Na podstawie przeanalizowanej literatury oraz wyników dotychczasowych badań Doktorant sformułował dwie ogólne hipotezy, odpowiadające dwóm wyznaczonym zadaniom badawczym:

H1) Młodzież niedostosowana społecznie tworzy niejednorodną grupę pod

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

względem funkcjonowania psychologicznego, co przejawia się istnieniem kilku (co najmniej dwóch) profili rozwoju osobowościowego i społeczno-moralnego.

Komentarz -pytanie (2)

Proszę uzasadnić, wyjaśnić dlaczego zastosowano w H1 sformułowanie, że wśród młodzieży niedostosowanej społecznie będziemy obserwować kilka, „co najmniej dwa” profile rozwoju osobowościowego i społeczno-moralnego? Tak podana informacja może być uzasadniona dopiero po wykonaniu analizy skupień a nie przed jej zastosowaniem, albowiem nie wiemy ile będzie skupień przed wykonaniem badania i stosownych obliczeń. Analiza skupień zmierza w kierunku wskazania zróżnicowań i podobieństw badanej populacji pod względem wybranej grupy zmiennych ,zatem proszę wyjaśnić sposób sformułowania hipotezy H 1 .

H2) U młodych osób niedostosowanych społecznie charakteryzujących się różnymi profilami rozwoju osobowościowego i społeczno-moralnego istnieje różne ryzyko wystąpienia zachowań antyspołecznych lub doświadczania przemocy.

Zastanawiam się czy Doktorant nie powinien pozostać na poziomie sformułowania pytania badawczego, albowiem są to raczej badania eksploracyjne, ponadto nie odnajduję w tekście szczegółowego uzasadnienia teoretycznego i empirycznego dla postawionych hipotez badawczych.

Analiza doboru próby badanych wskazała, że był to dobór celowy, gdzie

Doktorant zbadał grupę młodzieży (N=584) przebywającej w placówkach wychowawczo-resocjalizacyjnych oraz na młodzieżowych oddziałach psychiatrycznych. W badaniach wzięło udział 644 adolescentów, a do analiz włączono wyniki 584 osób, od których uzyskano wszystkie niezbędne dane. Wśród badanych osób było 221 dziewcząt oraz 363 chłopców w wieku od 13 do 19 lat.

Komentarz(3)

Proszę o doprecyzowanie jakie były czynniki włączenia i wyłączenia z badania? Kim konkretnie były badane Nastolatki? Czy w badanej populacji znalazły się osoby z zaburzeniami psychicznymi? Czy wykluczono osoby z zaburzeniami organicznymi OUN? Z z zaburzeniami nieprorozwojowymi?

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

W badaniu wykorzystano do pomiaru zmiennych Kwestionariusze: Rozwoju Osobowościowego (KOM), Kwestionariusz Poczucia Winy (PW), Technik Neutralizacji (TN) oraz analizę dokumentacji zawierającą dane socjo-demograficzne, nasilenie zachowań antyspołecznych oraz doświadczenia przemocy.

Komentarz (4)

Czy zastosowane narzędzia pomiaru zmiennych były wystandaryzowane? brakuje wskaźników dobroci statystycznej, czy była walidacja narzędzi pomiaru zmiennych?

Komentarz (5).

Dobrą praktyką w procedurze prowadzenia badań stało się przedstawianie zgody na ich zrealizowanie wydanej przez komisję ds. etyki badań naukowych wybranego naukowego instytutu czy uniwersytetu. Coraz częściej też stosowaną dobrą praktyką jest również prerejestracja założeń i metodologii badań klinicznych, naukowych np. w clinical trials. Na ten temat nie znalazłam informacji w niniejszej dysertacji.

Dobór próby opiera się na populacji młodych dorosłych, zatem czy obliczono wskaźnik reprezentatywności próby dla tej populacji?

W rozdziale 5 Doktorant prezentuje kolejno w logicznym porządku wyniki badań własnych, natomiast w rozdziale 6 dobrze ugruntowaną materiałem źródłowym dyskusję wyników badania własnego. Ta część dysertacji została opracowana w mojej ocenie poprawnie pod względem, pokazując wyniki badania własnego z perspektywy badań w literaturze.

Analiza uzyskanych wyników pozwoliła na wyodrębnienie czterech odrębnych profili funkcjonowania młodzieży objętej pomocą instytucjonalną. Ponadto zidentyfikowano ryzyka wystąpienia przejawów niedostosowania oraz doświadczania przemocy. W wyniku badania wskazano potencjalne zastosowanie określonego układu zmiennych w prewencji, diagnostyce oraz pracy wychowawczo-resocjalizacyjnej i terapeutycznej.

Tabelaryczny zapis wyników badania jest czytelny pozwala wskazać opis i dokonane analizy. Graficzna prezentacja tych danych jest bardzo staranna i jednocześnie bardzo klarowna. Opis wyników badania jest prawidłowy, zgodny z celami i hipotezami badawczymi.

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

Zastosowane testy statystyczne zostały dobrane w sposób poprawny, zgodny z weryfikowanymi hipotezami uwzględniając poprawny opis statystyk opisowych zmiennych, adekwatnie do celów badawczych analizę skupień (ang. *cluster analysis* lub *data clustering*) metodą k-średnich, jak i pomiar regresji logistycznej.

Na podstawie otrzymanych wyników analizy skupień uzyskano cztery profile rozwoju osobowościowego i społeczno-moralnego młodzieży niedostosowanej społecznie. Profil I – Typ zaprzeczająco-neutralizujący (ang. *neutralizing denier*) Profil II – Typ przemocowo-lekceważący (ang. *violent despiser*). Profil III – Typ antyspołeczny buntownik (ang. *antisocial rule breaker*). Profil IV – Typ lękowy samoprześladowca (ang. *anxious self-bully*). W celu oszacowania ryzyka (prawdopodobieństwa) wystąpienia zachowań antyspołecznych lub niepożądanych doświadczeń wśród osób o różnym profilu nieadaptacyjnych cech osobowości zastosowano regresję logistyczną. Przedstawiona w rozdziale 6 dyskusja wyników oraz dokonane analizy i wynikające z nich wnioski, czynią pracę doktorską uporządkowaną zarówno w zakresie merytorycznych treści, jak i logiki ich prezentacji.

Komentarz (6)

Na stronie 123 Doktorant pisze, „że uzyskał 4 profile osobowościowe w połączeniu ze zmiennymi regulującymi funkcjonowanie społeczno-moralne „-proszę o wyjaśnienie co Doktorant miał na myśli - badał On grupę młodzieży o średniej wieku ok. 16 lat, zatem będącą w toku rozwoju osobowości. W tym kontekście miarodajnym moim zdaniem, byłoby zastosowanie sformułowania „profile rozwijającej się osobowości”. Poddając ocenie całokształt zaprezentowanych w dysertacji doktorskiej teoretycznych i empirycznych treści, w mojej opinii, Doktorant prowadząc badania wykazał się samodzielną pracą naukową. Dysertacja spełnia standardy naukowego projektu badawczego. Doktorant przeprowadził statystyczne analizy w sposób poprawny, dostosowany do założeń badawczych i naukowych standardów prac empirycznych. Przyjęcie planu prezentacji danych pozwoliły na zapoznanie się z wynikami statystycznych analiz i ich klinicznymi interpretacjami. Ta konsekwencja została także zachowana w części dyskusji,

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl

co w efekcie pozwoliło Doktorantowi na weryfikację hipotez badawczych w kontekście odnoszenia się do literatury.

W podsumowaniu recenzji podkreślam pozytywną ocenę recenzowanej rozprawy. Dysertacja napisana jest adekwatnym językiem naukowym, a wyniki przedstawione czytelnie i zgodnie z wymogami prac naukowych. Przedstawiona do recenzji praca doktorska wskazuje na dobre przygotowania Doktoranta pod względem zarówno teoretycznym, jak i metodologicznym, co świadczy o jego umiejętnościach planowania i prowadzenia badań naukowych w zakresie nauk społecznych w dyscyplinie psychologia.

W konkluzji stwierdzam, że przedłożona mi do recenzji rozprawa doktorska mgr Wojciecha Błażka pt. **Profile rozwoju osobowościowego i społeczno-moralnego wśród młodzieży niedostosowanej społecznie**

(Profiles of personality and socio-moral development among socially maladjusted youth), pod kierunkiem dr hab. Pawła Jurka, prof. UG, oraz promotor pomocniczej dr Urszula Sajewicz-Radtke, spełnia wszelkie wymogi stawiane pracom doktorskim określone w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o tytule naukowym i stopniach naukowych. Wnioskuje zatem o dopuszczenie Doktoranta do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Magdalena Bernacka

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filozoficzny

Instytut Psychologii

ul. Romana Ingardena 6

30-060 Kraków

tel. 12 663 24 15

www.psychologia.uj.edu.pl